

ترجمه و تحلیل دیوان منتبّی

فائزه ترکاشوند

- * ترجمه و تحلیل دیوان منتبّی، از شرح برقوقی (تطبیق با شرح واحدی، عکبری و یازجی)
- * دکتر علیرضا منوچهریان.
- * جلد دوم، چاپ اول، تهران: زوار، ۱۳۸۸.

که مقاله دوم، از دید ادبیات تطبیقی نیز حائز اهمیت است. ۵. فهرست‌های کتاب، کامل و مفصل هستند و روشن است که این امر تا چه حد پژوهشگران را در تحقیق و بررسی به کار می‌آید. در این جلد، علاوه بر چهار فهرست «اشعار فارسی»، «اصطلاحات بلاغی»، «علام» و «منابع» که در جلد نخست نیز موجود است، شاهد پنج فهرست «آیات»، «عنوان اشعار»، «آیات دیوان»، «آیات شاهد عربی» و «شخص و قبایل» نیز هستیم. در این میان، جای خالی فهرست مصابیح بسیاری که در کتاب آمده است، احساس می‌شود و افزودن چنین فهرستی در جلد‌های بعدی این اثر ارزشمند، پیشنهاد می‌گردد. در خور یادآوری است که این نخستین دیوان شعر تازی است که به پارسی برگردانده می‌شود. اهمیت و همچنین دشواری و رنج چنین کاری بر هیچ‌یک از سخن‌سنجان پوشیده نیست. مولف نیز با آگاهی از این اهمیت و ظرافت کار، همان گونه که در مقدمه کتاب آمده است، پنج سال زمان صرف آن کرده و در این راه از مشورت استادان نامدار و بزرگی چون دکتر مهدی محقق و دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی نیز بهره‌مند شده است. حاصل کار ایشان، فراهم آمدن جُنگی ارزشمند از علوم مختلف ادبی، همچون صرف، نحو، معانی، بیان و بدیع شده است که مطالعه آن به همه دوستداران و دانشجویان ادبیات عرب و نیز دانشجویان ادبیات فارسی، به‌ویژه آنان که قصد ادامه تحصیل تا مقطع دکتری را دارند، پیشنهاد می‌شود.

پی‌نوشت

۱. چاپ نخست جلد اول در سال ۱۳۸۲ توسط انتشارات نور علم همدان عرضه شده بود.
۲. در جلد دوم، ۶۴ شعر که در مجموع شامل ۱۰۲۷ بیت از منتبّی است، ترجمه شده است.
۳. در جلد دوم، ۲۴۳ بیت عربی به عنوان شاهد آمده و این آیات نیز به فارسی ترجمه شده است.
۴. ۲۲۱ بیت پارسی نیز به عنوان شاهد در جلد دوم آمده است.

جلد دوم ترجمه و تحلیل دیوان منتبّی، شاعر نامدار تازی، به همراه چاپ دوم جلد نخست آن به تازگی عرضه شده است.^۱ دکتر علیرضا منوچهریان، عضو هیئت‌علمی دانشگاه علامه طباطبایی، این کتاب را بر اساس جزء دوم شرح عبدالرحمن البرقوقی و با تطبیق گفته‌های او با شرح واحدی، عکبری و یازجی، که از مشهورترین شارحان دیوان منتبّی هستند، ترجمه و تألیف کرده است. ایشان افزون بر آیات دیوان،^۲ شواهد بسیاری هم از ادب تازی^۳ و پارسی^۴ آورده است و کار را از یک ترجمه صرف، به یک اثر تألیفی و تحقیقی که شامل جنبه‌هایی از ادبیات تطبیقی نیز هست، تبدیل کرده است. شیوه کار در بخش ترجمه چنین است که نخست، بیت منتبّی، ترجمه لغات دشوار و برجسته بیت و ترجمه منثور آن می‌آید؛ سپس شرح آن در چند شماره که حاوی مطالبی در علم صرف و نحو، بلاغت و ... است، از نظر خوانندگان می‌گذرد.

جلد دوم در مقایسه با جلد نخست، مزایایی چند دارد که ذیلاً به آنها اشاره می‌شود:

۱. در ترجمه آیات، اهتمام مترجم در سجع‌پردازی، به زیبایی و ارزش هنری آن افزوده است. ترجمه اکثر آیات، مسجع است و سجع‌ها در مجموع، روان و گوش‌نواز هستند. با این همه، باید گفت که در برخی نمونه‌ها نیز - که اندکند - تکلفی در کار دیده می‌شود و گاهی حتی اصرار بر سجع‌پردازی، مخل ترجمه شیوا شده است.
۲. حجم تحقیقات مولف، در جلد دوم چند برابر شده است. این نکته با مقایسه تعداد منابع دو جلد، کاملاً آشکار خواهد شد. در جلد نخست، از ۷۰ منبع و در جلد دوم، از ۲۴۵ منبع عربی و فارسی استفاده شده است. مولف ضمن افزودن منابعی که، چون قشر الفسر، الموضح و معجز احمد، از منابعی مهم و کمیاب چون شرح ابن جنی بر دیوان منتبّی نیز بهره برده است.
۳. درباره اشعار عربی، رعایت شکل و اعراب صحیح، از اهمیتی ویژه برخوردار است. در جلد دوم، بر خلاف جلد نخست، چه در آیات و چه در متن، اغلاط مطبعی به حد اقل رسیده و نزدیک به صفر است. از این رو، خوانندگان می‌توانند با خاطری مجموع، به شکل و اعراب ثبت‌شده اعتماد کنند.
۴. دو مقاله علمی «نگاهی به سبک منتبّی» و «منتبّی و شاعران پارسی» از مولف در آغاز کتاب آمده است که راه شناخت این شاعر را هموارتر می‌سازد. گفتنی است